

FYLKESMANNEN
I ROGALAND

Inkluderende barnehage- og skolemiljø

Inkluderende barnehage- og skolemiljø er et ledd i den store satsingen fra myndighetene på å skape gode, trygge og inkluderende barnehage- og skolemiljø og for å bekjempe mobbing. Dere skal lære mer om forebygging, avdekking og håndtering av mobbing, samt jobbe med regelverket, organisasjon og ledelse.

For barnas lek, utvikling, læring og sosiale tilhørighet er trygge og gode barnehage- og skolemiljø uten mobbing og andre krenkelser avgjørende. Barnehagen skal fremme vennskap og fellesskap. Skolen skal utvikle inkluderende fellesskap som fremmer helse, trivsel og læring for alle. Når vi ser utdanningsløpet i sammenheng har vi bedre mulighet for et helhetlig og systematisk arbeid både i barnehagen og i skolen.

Praksisen vår speiler kunnskapen, holdningene og ferdighetene våre. Hvis vi skal oppnå varig praksisendring, må utviklingsarbeidet vårt primært foregå ute i barnehagene og i skolen. Dere skal jobbe med skolebasert kompetanseutvikling i lærende nettverk. Barnehage- og skolebasert kompetanseutvikling vil si at barnehager og skoler, ledere og alle ansatte, deltar i en utviklingsprosess på egen arbeidsplass.

Det er vi som profesjonelle voksne som har ansvar for å skape god kultur blant voksne og barn som fremmer gode og trygge barnehage- og skolemiljø. Vi skal ikke av usikkerhet snu oss bort. Vi skal vite hva som er riktig å gjøre - og faktisk gjøre det!

Vi skal ikke av usikkerhet snu oss bort.
Vi skal vite hva som er riktig å gjøre -
og faktisk gjøre det!

Det er mer kunnskap enn noen gang om barns utvikling og hva som gir en god barndom og et godt grunnlag for det senere livsløpet. Denne kunnskapen må vi ta innover oss. Erfaringene barna får i barnehagen og i skolen i dag, legger grunnlaget for de muligheter de får resten av livet sitt.

Å høyre til

Av Jan-Magnus
Bruheim

Vondt er av alle andre
bli trakka på og trengd.
Men vondare å veta
at du er utestengd.

Det er så mangt i livet
du ventar deg og vil.
Men meir enn det å vera,
er det å høyre til.

Innhold

Slik skal vi jobbe framover	s. 4
Viktige dokumenter	s. 5
Barnehagens og skolens plikter	s. 6
Inkluderende barnehage- og skolemiljø i tråd med FNs barnekonvensjon	s. 9
Fra grunnlagsdokumentet: Hele utdanningsløpet i sammenheng	s. 14

Arbeid for å skape trygge barnehage- og skolemiljø er en innsats for å sikre grunnleggende menneskerettigheter.

Inkluderende barnehage- og skolemiljø er et samlingsbasert tilbud for barnehager og skoler som ønsker å jobbe med trygge og gode barnehage- og skolemiljø.

Satsingen består av nasjonale samlinger, fylkessamlinger, lærende nettverk og utviklingsarbeid i barnehager og skoler. Ressurspersonen skal drive det lokale utviklingsarbeidet, både når det gjelder innhold og organisering.

Utdanningsdirektoratet organiserer tilbudet i tre stolper, der vi er en del av det samlingsbaserte tilbudet som arrangeres i puljer. Hver pulje varer i fem semester. I pulje 2 og 3 er det deltakere fra Rogaland. Vi vil også søke om din deltakelse i pulje 4.

Les hvordan vi skal jobbe framover på neste side. ►►►

Her er vi med

Læringsmiljøprosjektet

For barnehager, skoler, myndigheter og eiere som trenger hjelp fra eksisterende veiledere og nasjonale samlinger. Arbeidsform. Ekstern veiledning. Nasjonale samlinger.

Samlingsbasert

For barnehager, skoler, myndigheter og eiere som ønsker å jobbe selvstendig med støtte fra lokal ressursperson. Nettverk og samlinger. Arbeidsform. Lokal ressursperson.

Nettbasert

For barnehager, skoler, myndigheter og eiere som ønsker å jobbe selvstendig med støtte fra nettkurs og videoseminar. Arbeidsform. Nettkurs. Videoseminar.

Samlingbasert tilbud i Rogaland

Slik skal vi jobbe framover

Nasjonale samlinger x 2 per år:

- Utdanningsdirektoratet planlegger og legger til rette i dialog med fylkesmennene.
- Hovedsakelig faglig input hvor vi belyser ulike aspekter ved gjennomgående tema i tilbudet.
- Vi arbeider i fylkes- og kommunegrupper.

Her er du nå!

Dialoggrupper

x 2 per år:

- møtested for kommunene og Fylkesmannen
- forberedelse til fylkessamlinger

Fylkessamlinger x 2 per år:

- Fylkesmannen planlegger og legger til rette i samarbeid med kommunene.
- Faglig input etter ønske og behov hos kommunene hvor vi kan bore «dypere og smalere».
- Vi deler erfaringer internt og på tvers.
- Vi arbeider i kommunegrupper.

Lærende nettverk:

- Ressurspersonen planlegger og legger til rette for arbeid i dialog med kommunenivået og deltakerne.
- Ferdighetstrening og faglig input etter ønske og behov hos deltakerne.
- Vi deler erfaringer og reflekterer over praksis.

Barnehage- og skolebasert kompetanseutvikling:

- Styrerne og skoleledere planlegger, forankrer og legger til rette for den lokale utviklingsprosessen sammen med sitt personale i barnehage/skole.
- Ressurspersonen og kommunenivået samhandler.
- Ansatte og ledere observerer hverandre og gir kollegaveiledning.
- Personalgrupper arbeider med ferdighetstrening, teoretisk input og refleksjon over praksis.

Veien videre?

Følg med på vår nettside fylkesmannen.no/rogaland for informasjon om konferanser og nye kompetansemidler.

NOU 2015:2 Å høre til. Virkemidler for et trygt psykososialt skolemiljø.

NOU-en legger opp til en stor statlig satsing på trygge og inkluderende skolemiljø. Denne satsingen skal være målrettet mot å forebygge og håndtere krenkelser, mobbing, trakassering og diskriminering. Grunnlaget for endring av opplæringsloven kapittel 9 A og styrket håndheving av denne loven er et prioritert tiltak i NOU-en.

Meld. St. 19 Tid for lek og læring. Bedre innhold i barnehagen.

Nesten alle barn går i barnehage før skolestart.

Hovedtemaene i meldingen er

- å styrke innsatsen for et godt omsorgs- og læringsmiljø
- tydeligere føringer for et pedagogisk tilbud av god kvalitet
- at barnehagen skal legge et godt grunnlag for barns språklige utvikling og oppdage og hjelpe barn som trenger ekstra støtte
- tidlig innsats
- gode overganger og sammenhenger mellom barnehager og skoler

Det står også at alle barn skal ha en trygg og god tid i barnehagen, og at barnehagen skal forebygge, avdekke og håndtere mobbing. Alle barn skal få oppleve trivsel, livsglede, mestring og følelse av egenverd.

Grunnlagsdokument for arbeidet med barnehagemiljø, skolemiljø, mobbing og andre krenkelser.

Dokumentet er et grunnlag for statens arbeid med barnehage- og skolemiljø, mobbing og andre krenkelser. Dokumentet skal bidra til samordning og felles forståelse og begrepsbruk hos oss som arbeider med barn og unges læringsmiljø.

Alle barn og unge
har rett til et
trygt og godt læringsmiljø
uten mobbing og krenkelser

Alle som arbeider i barnehage eller skole har plikt til å sørge for at barn og elever har det trygt og godt. Alle ansatte i barnehage eller skole skal gripe inn hvis de ser at noen ikke har det trygt og godt.

Barnehage- og skoleeiere har ansvar for at deres barnehager og skoler har nok kompetanse og ressurser til å gjøre dette.

Skolens plikter

Skolens plikt til å handle i mobbesaker er skjerpet og konkretisert gjennom en ny aktivitetsplikt som består av flere delplikter:

1. Følge med og fange opp

Alle ansatte i skolen har plikt til å følge med på hvordan elevene har det og fange opp det som skjer.

2. Gripe direkte inn

Alle ansatte i skolen har plikt til å gripe direkte inn for å stoppe mobbing og krenkelser umiddelbart.

3. Varsle

Dersom en ansatt får mistanke om eller kjennskap til at en elev ikke har et trygt og godt skolemiljø, skal hun eller han varsle rektor. Rektor skal varsle skoleeier i alvorlige tilfeller. Skolen har en skjerpet aktivitetsplikt dersom det er en ansatt som mobber eller krenker eleven. I slike tilfeller skal skolen alltid varsle skoleeier.

4. Undersøke og avdekke

Skolen har plikt til å undersøke saken så snart som mulig for å finne ut hva som har skjedd.

Undersøkelsene handler om å finne ut hva som ligger bak elevens opplevelse, ikke om å fremskaffe eller vurdere bevis for eller mot at krenkelser eller mobbing har skjedd. Skolen skal alltid legge elevens subjektive opplevelse av saken til grunn.

5. Sette inn tiltak og evaluere

Skolen har plikt til å sette inn tiltak som sikrer at eleven får et trygt og godt skolemiljø. Skolen skal fortløpende evaluere tiltakene og sette inn nye/flere tiltak om nødvendig.

Skoleeier er ansvarlig

Skoleeier har ansvaret for at rektor og alle ansatte i skolen oppfyller aktivitetsplikten og har rutiner for å forebygge mobbing og andre krenkelser.

Skolen skal ha nulltoleranse for krenking som mobbing, vold, diskriminering og trakassering. Skolen skal arbeide kontinuerlig og systematisk for å fremme helse, miljøet og sikkerheten til elevene.

Skoleeier skal sikre at skolene har nødvendig kompetanse til å oppfylle lovens krav.

Les mer om skolens ansvar i rundskrivet Skolemiljø Udir-3-2017.

Håndtere mobbing og andre krenkelser

Førebygge mobbing og andre krenkelser

Fremme trygge og gode barnehage- og skolemiljø

Elevers rett til å bli hørt og plikten til å ta hensyn til elevens beste

Elevene har rett til å bli hørt i spørsmål som gjelder dem selv. Elevens beste skal være et grunnleggende hensyn i alle vurderinger og handlinger for å oppfylle aktivitetsplikten, jf. opplæringsloven §§ 9 A-4 og 9 A-6. Disse rettighetene er også forankret i Grunnloven § 104 og barnekonvensjonen artikkel 3 og 12.

Barnehageeiers plikter

Det er viktig at barnehagene er med i det langsiktige arbeidet for å bekjempe mobbing, fordi godt forebyggende arbeid må starte tidlig.

Barnehagen er en viktig arena for å utvikle barns sosial kompetanse gjennom samspill og lek. Samtidig vet vi at mobbing kan forekomme også i barnehagene.

Barnehageeier har en plikt til å sørge for at de ansatte i barnehagene har nødvendig kompetanse

og ressurser til både å arbeide forebyggende og gripe inn og stoppe negative hendelser.

I den nye rammeplanen er det nå tydeligere krav til at personalet i barnehagen skal forebygge, stoppe og følge opp mobbing og andre krenkelser. Det kommer også tydelig frem at personalet skal sørge for at barnehagen er en inkluderende arena der alle barn skal oppleve trygghet, tilhørighet og trivsel.

Når barn og unge krenkes, mobbes, trakasseres eller diskrimineres i barnehagen eller på skolen, blir deres grunnleggende menneskerettigheter brutt.

Artikkel 19 i FNs barnekonvensjon:

- Alle barn har rett til at ingen skader eller misbruker dem.
- Rett til frihet fra alle former for vold, inkludert mobbing og andre krenkelser.

FNs barnekonvensjon om barnets rettigheter er:

- vedtatt av De forente nasjoner i 1989
- ratifisert av Norge i 1991
- en konvensjon er rettslig bindende for de stater som ratifiserer den

Artikkel 28 og 29 i FNs barnekonvensjon: Retten til utdanning. Barnets utdanning skal ta sikte på å utvikle barns evner, personlighet, talenter og fysiske og psykiske evner så langt som mulig.

Inkluderende barnehage- og skolemiljø i tråd med **FNs barnekonvensjon**

FNs barnekonvensjon er norsk lov som er overordna andre norske lover. Vi skal ta hensyn til barnekonvensjonen i alle våre avgjørelser som angår eller handler om barn.

Vi som arbeider for et godt barnehage- og skolemiljø, må bruke konvensjonen hver dag.

Vi skal alltid tenke barnas beste, vi skal høre barnas stemme, verne de mot diskriminering og gi de rett til liv og utvikling. Disse fire sentrale prinsippene må dere bruke i arbeidet i kommunene.

Rammeplanen for barnehagen og overordnet del – verdier og prinsipper i skolen, bidrar til å gjennomføre konvensjonen.

Rammeplanen for barnehagen

- Barnehager skal bygge på verdigrunnlaget som er fastsatt i barnehageloven og internasjonale konvensjoner som Norge har sluttet seg til (s.7).
- Alle handlinger og avgjørelser som berører barnet, skal ha barnets beste som grunnleggende hensyn (s.8).

- Barnehagen skal bidra til barnas trivsel, livsglede, mestring og følelse av egenverd og forebygge krenkelser og mobbing. Om et barn opplever krenkelser eller mobbing, må barnehagen håndtere, stoppe og følge opp dette (s.11).

Overordnet del-verdier og prinsipper for grunnopplæringen (s. 5)

Skolen skal sørge for at menneskeverdet og de verdier som støtter opp om det, ligger til grunn for opplæringen og hele virksomheten.

- Elevens beste skal alltid være et grunnleggende hensyn.
- Formålsparagrafen bygger på menneskeverdets ukrenkelighet og er en grunnleggende verdi for skolen og samfunnet.
- Elevene skal selv bidra til å ivareta menneskeverdet og reflektere over hvordan de kan forhindre krenking.

A series of horizontal dotted lines for writing.

Hele utdanningsløpet i sammenheng

Å se hele utdanningsløpet i sammenheng gir mulighet for helhetlig og systematisk arbeid.

Et eksempel er at det gir muligheter for å arbeide helhetlig for å realisere Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver og Læreplanverket for Kunnskapsløftet. Det gir også mulighet for tidlig innsats.

Tidlig innsats innebærer her for det første at det arbeides systematisk og settes inn tiltak tidlig i utdanningsløpet for å fremme trygge og gode

barnehage- og skolemiljø, forebygge og håndtere mobbing. For det andre innebærer det at det iverksettes tiltak tidlig når barn og unge opplever at de ikke har trygge og gode barnehage- og skolemiljø.

I arbeidet skal også overgangene i og mellom barnehage og skole, og ulike skoler ses i sammenheng.

Barns opplevelser i barnehagen er først og fremst viktig for barnet her og nå. Samtidig er erfaringer fra barnehagen viktig for barnets videre liv, og kan være avgjørende for unges fullføring av skolegangen og senere som samfunnsborgere i voksenlivet.

Barnehage og skole - likheter og forskjeller

Noe av hensikten med å behandle barnehage og skole samlet er å understreke at det er flere likheter i arbeidet og muligheter for å overføre erfaringer.

Et eksempel er at FNs barnekonvensjon gjelder for både barnehage og skole og at det er fellestrekk i arbeidet for å sikre at barn og unges rettigheter oppfylles. Det er også fellestrekk i det pedagogiske arbeidet med trygge og gode barnehage - og skolemiljø.

Samtidig er det også noen forskjeller av betydning. Barnehagen har en omsorgsplikt for barna, men barnehagebarn har ikke rettigheter i barnehageloven som tilsvarer opplæringsloven kapittel 9 A.

En annen forskjell er at arbeidet mot mobbing i barnehagen er i en tidligere fase enn tilsvarende arbeid i skolen. Barnehagen har lang tradisjon for å jobbe med verdier som vennskap, tilhørighet, sosial kompetanse mv., og har lenge hatt omsorg og allsidig utvikling som sitt formål.

Å ta i bruk mobbebegrepet i barnehagen har vært omdiskutert, og barnehagen har hatt tradisjon for å bruke andre begreper og innganger i arbeidet.

Nyere forskning fremhever at også barnehagebarn utsettes for mobbing og andre krenkelser, oftest i form av utestengelse og manglende inkludering. Det finnes noe forskning på mobbing i barnehagen internasjonalt, men lite fra Norge og lite sammenlignet med forskning på mobbing i skolen. Det er behov for mer forskning om mobbing i barnehagen.

For skolens del har staten arbeidet med skolemiljø og mobbing siden første nasjonale anti-mobbekampanje i 1983-84.

Opplæringsloven kapittel 9 A gir elevene en individuell rett til et godt skolemiljø og regulerer skolens plikter. Læringsmiljø/skolemiljø og mobbing er og har vært omtalt i læreplanene lenge.

Videre finnes det et omfattende kunnskapsgrunnlag om hva som virker i arbeidet for å utvikle og opprettholde trygge skolemiljøer, samt forebygge og håndtere mobbing og andre krenkelser. Samtidig er mobbetallene i Norge relativt stabile.

Det er behov for mer forskning, for eksempel om digital mobbing, samarbeid med foreldre og identitetsbasert mobbing, herunder mobbing av barn med minoritetsbakgrunn.

Foto: Shutterstock.com, Istock.com, For- og bakside, Maskot / NTB scanpix

FYLKESMANNEN
I ROGALAND

Inkluderende barnehage- og skolemiljø